

Den förbålda

Fritänkaren

Nr. 188 Sommar 2010

Adertonde årgångens sjunde nummer.

Innehåll i detta nummer:

Det litterära kaféet 1.7	2
Nya turer i språkfrågan i Finland	3
Genmäle till ”Vad gick fel med Scientology?”	3
Laila Roths kampanj – en juridisk samvetsfråga	4
Kommentar till Primo Levi	5
Ahasverus minnen, del 99: <i>Lorenzo de’ Medici</i>	6
Anton Bruckners livsverk	9
Några sevärd film	10
Kalender, juli-augusti 2010	11
Åtteresan, del 3 : <i>Andra bulgariska musikupplevelser</i>	12
Rekordresan, del 7: <i>Avsked och bakslag</i>	13
Resan till Phuktar, del 9 : <i>Tillbaka till Padum</i>	15
Nya lektioner i Zanskar, del 19: <i>Vägen ner</i>	17
Den lugna stormresan, del 17: <i>Tåget som kom bort</i>	18
Öppet brev till en kollega (med svar)	19

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 (”Fritänkaren”, C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på över 7 år.

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 9.7.2010

Copyright © C. Lanciai med medarbetare – **Letnany 212**

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

Det litterära kaféet 1.7

De flesta av oss är lärare, och vi brukar träffas hos Röda Korset en gång i månaden och vanligen ha ett tema för dagen, som denna gång var 'vansinnet'. Tyvärr var inte Leif närvarande, som senast anbefallt temat, men debatten kom icke desto mindre väl i gång. Utgångspunkten blev Strindberg med hans diskutabla böcker 'Den ockulta dagboken', 'En blå bok' och så vidare, böcker som varken var vansinniga eller övertygande nog att kunna tas på allvar, Strindberg ansåg ju bland annat att jorden var platt, att svalor övervintrade genom att lägga sig på sjöbotten och stanna där, att man kunde göra guld på alkemistisk väg (vilket han faktiskt försökte), och så vidare, medan hans mera reella vasinne ju mera kom fram i verk som 'Inferno', där han är fullständigt övertygad om att vad han upplever är reellt fastän det är fullständigt vansinnigt.

Från Strindberg kom vi vidare till Gustaf Fröding, som visserligen var i någon mån sinnessjuk men fullt medveten om det själv hela vägen, och till och med hans mest 'sinnessjuka' dikter vittnar om fullständig klarhet och medvetenhet i förståndet. Han har inga illusioner, han förväxlar aldrig fantasi och inbillning med verkligheten och har inga storhetsidéer eller andra förrycktheter om sig själv utan är fullt på det klara med sitt dock i någon mån handikappade mentaltillstånd. Han kunde ju faktiskt inte ta hand om sig själv men var klar nog att därför själv konsekvent överlämna sig åt världen. Han framstår därmed som betydligt friskare än Strindberg, som aldrig genomskådade sig själv.

Vi kom därmed in på även andra kritiska fall av diktare som 'gick över gränsen', främst alla de talrika självmördarna inom svensk litteratur, som Karin Boye, Hjalmar Gullberg, Vilhelm Moberg, Stig Dagerman, Harry Martinson, med flera. Ingen av alla dessa var dock mentalsjuk utan bara deprimerad, Karin Boye på grund av kriget och världen, Hjalmar Bergman, Gullberg, Moberg och Martinson på grund av andlig och kreativ förtorkning, medan Stig Dagermans fall var mera diskutabelt, så diskutabelt, att det kan finnas anledning att betvivla att det alls var självmord.

Vi var alla överens om att andar som dessa hade det gemensamt, att de led av ett visst mått av överkänslighet, som separerade dem från 'vanliga människor' och hänvisade dem till en egen värld, där de lätt kunde bli helt isolerade i synnerhet känslomässigt. En annan världsberömd självmördare var Stefan Zweig, liksom Karin Boye huvudsakligen driven till den yttersta desperationen av kriget och världen, medan dock Erich Maria Remarque mycket riktigt påpekade i sin sista roman, att om Zweig bara hade haft någon att kunna tala ut ordentligt med hade han knappast hoppat av. Dialog är den bästa livräddaren när det gäller självmord och kanske en ofelbar sådan, medan överkänslighet som drabbas av isolering och depression är en alarmerande livsfara.

Från Strindbergs Infernokris dök vi ner i det verkliga infernot, nämligen Dantes omfattande helvete med alla dess extrema överdrifter i form av fasansfulla uppenbarelser, som i all sin totala överklighet dock är synnerligen reellt återgivna. Detta scenario öppnade det verkliga vansinnet för oss med det historiska etablerandet av företeelser som inkquisitionen, häxförföljelser och kättarförföljelser under 300 år som exempel, för att inte tala om nazismen. Primo Levi kom på tapeten med sin beskrivning inifrån av nazismens fullständigt absurda och ändå överlagda och metodiska grymhet, han hörde till de 5% av italienska judar i Auschwitz som överlevde, vilket han skrev den kanske mest inträngande bok som skrivits om nazismens väsen och uttrycksformer, – men vi återkommer till honom senare.

Ett så omfattande ämne kunde vi naturligtvis inte mer än bara flyktigt skaffa oss ett hum om och knappast mer än bara ytligt tangera, varför diskussionen manade till efterföljd.

Nya turer i språkfrågan i Finland

Det hände mycket i finländsk politik nu i juni. Bland annat har Finland nu både en kvinnlig president och statsminister, då centerns Mari Kiviniemi tagit över ledningen av partiet efter kladden Paavo Lipponen, vars solkiga sorti dominerades av den uppslitande processen om den bok som hans tidigare älskarinna skrivit om honom med focus på bastun. Mari Kiviniemi har gjort ett gott intryck tills vidare, om man bortser från den österbottniska frågan, där hon tyvärr ställt sig bakom beslutet att hänföra Karleby till Uleåborgs administrationsområde, en mera finsk stad, i stället för till Vasa, som är mera svenskt och ligger närmare.

Det största partiet i Finland är emellertid dessvärre Samlingspartiet, ett högerparti med delvis fennomaniskt förflutet, som nu under sin partikongress röstade för en skrotning av 'skolsvenskan' med tre rösters övertikt (163 mot 160). Hufvudstadsbladet skrev att röstresultatet möttes med jubel i salen, men jubel plägar höras mer än tystnad, och de flesta var faktiskt tysta. Omröstningen betyder praktiskt ingenting, då Finlands grundlag anger en gång för alla att Finland är ett tvåspråkigt land, varvid båda språken skall visas samma hänsyn och äga samma rättigheter. Nu är ju finlandssvenskarna bara 5,4% av befolkningen, men då räknar man bara dem som har svenska till modersmål, medan ungefär 14% faktiskt är naturligt tvåspråkiga och uppåt 40% av finnarna faktiskt kan svenska. Vidare är svenska internationellt det viktigaste utländska språket för Finland efter engelskan, och den viktiga synpunkten på omröstningen framfördes, att den vittnar om okunnighet i frågan om vikten att undervisa och lära sig andra språk än modersmålet och utgör ett dumt slag mot all undervisning och utbildning. Omröstningens resultat innebär bara att partiet dessvärre därmed satt denna punkt på sitt program, varvid partiet genast började sjunka i popularitet.

En värre kris och symptom är då 'sannfinländarna' och deras behandling av Astrid Thors. Hon har suttit åtta år i Europaparlamentet och är sedan 2007 Europa- och migrationsminister i Finlands regering för Svenska Folkpartiet. I februari bildades en facebook-grupp som kallade sig 'Jag är redo att sitta några år i fängelse för att ha tagit livet av Astrid Thors' som samlade ett hundratal medlemmar innan den polisanmälades och upplöstes. Den leddes av en ökad högerrassist, och Astrid Thors har framför allt gjort sig bemärkt för bekämpningen av främlingsfientligheten i Finland, i vilket område Finland ligger utomordentligt långt efter resten av Europa. 'Sannfinländarna' är jämförbara med 'Sverigedemokraterna', de är EU-fientliga, bigotta och vill ha bort 'tvångssvenskan'. Partiet växer och fick vid senaste riksdagsvalet 4,1% av rösterna mot 3 i det tidigare valet, men i kommunalvalet har partiet fyrdubblat sina mandat mot tidigare val – en grupp att se upp med. De har även fått med en ledamot i Europaparlamentet.

Genmäle till "Vad gick fel med Scientology", artikel i Fritänkarens senaste nummer.

Överskriften "vad gick fel med Scientologin" antyder att vi har "förlist" eller gått åt skogen. Ingenting kunde vara mer felaktigt. Om fritänkaren hade klickat på www.scientology.org (som 14,8 millioner andra gjorde de senaste 9 månaderna varav 87% var nya för oss) hade han sett att tillväxten numera är enorm och populariteten ännu bättre. Bara under de senaste 18 månaderna invigdes 9 nya stora kyrkor på över 5000 kvadratmeter vardera! (En fotbollsplan är lite mer än 4000 kvadrat.) I de senaste 10 åren har vi mera än tripplat antalet kyrkor och missioner i världen jämfört med de tidigare 50 åren och antalet är nu mera än 8000!

Eftersom resten av fritänkarens artikel vinklades med att det gick fel (*som det inte gjorde*) innehåller den en mängd andra felaktigheter, men det ville vara att ödsla med läsarens tid att gå in i dem i detalj. Författaren har bett om ursäkt.

Scientology är den snabbast växande religionen i världen. Om man är intresserad av att veta vad Scientologin handlar om och vad vi faktiskt gör för människan och världen är det bara att klicka på www.scientology.org och bland annat se de olika sociala program vi är igång med. Vårt drogavvänjningsprogram – Narconon – fungerar i över 50 länder världen över och med framgång. Criminon som är vårt svar på kriminalrehabilitering arbetar numera i 2100 statliga institutioner i 38 länder. Där är flera andra stora program igång inom utbildning, mänskliga rättigheter och annat. Klick!

- *Gun Lanciai*

Genmålet besvarades med ett genmäle, som besvarades, varvid diskussionen gick vidare med blottläggandet av känsliga personuppgifter m.m, varför resten av diskussionen inte kan återges här, åtminstone inte ännu och inte utan redigering.
<http://www.care2.com/causes/womens-rights/blog/women-allege-forced-abortion-inside-church-of-scientology/>

Laila Roths kampanj – en juridisk samvetsfråga

Hon har gjort karriär på Facebook med intressanta resultat att uppvisa, bland annat gick hon förbi mig i samlandet av vänner efter bara två månader fast jag varit med i mer än ett år, och hennes största engagemang har varit i den amerikanska marijuana-frågan. I november skall Kalifornien rösta om marijuana skall legaliseras eller inte, och inför denna folkomröstning har hela Amerika mobiliserat sig. Om cannabis legaliseras i Kalifornien kommer utan tvekan andra stater att följa efter, och om Amerika inleder denna utveckling kommer utan tvekan hela världen att följa med.

Det avgörande argumentet för legalisering är cannabisplantans medicinska egenskaper. Det finns redan överallt i Amerika kliniker och sjukhus för medicinsk cannabis, där man bland annat framgångsrikt botar cancer och andra 'obotliga' sjukdomar. Laila menar att legaliseringen, om den går igenom, kommer 45 år för sent, då den universella kriminaliseringen under dessa 45 år förstört oräkneliga unga människors liv genom främst orimliga fängelsestraff. Vi träffade senast i somras på ett exempel i Italien, där en 18-åring åtalades för innehav av några gram, som han fått av någon god vän och alltså inte ens skaffat själv, och för detta fick 15 månaders fängelse, tillräckligt för att ödelägga en 18-åring liv genom social brännmärkning. Så har det i princip varit över hela världen i 45 år, sedan plantan och dess effekter blev känd och populär genom konsekvenserna av pacifiströrelsen mot Vietnamkriget. Redan de amerikanska indianerna använde cannabis huvudsakligen för rökning i 'fredspipor'.

Ett annat exempel var vår gode vän juristen Mikael Rydman, som under 60-talet nödgades döma unga människor till orimliga straff genom att lagen var som den var, vilket resulterade i en sådan samvetskonflikt att det ledde till nervsammanbrott och avsked från karriären för hans del. Han var inte ensam.

Det amerikanska marijuana valet i Kalifornien i november kan alltså bli ett äntligt avgörande steg i positiv riktning bort från 45 år av en absurd kriminalisering av nyttjandet av en hälsoört som i princip tagit sig karaktären av kättrar- och häxförföljelser.

Enligt uppgift (Laila Roth) är dessa de farligaste drogerna i storleksordning när det gäller beroendeframkallande och toxiska effekter:

1. Heroin
2. Kokain
3. Sömnmedel
4. Metadon
5. Alkohol
6. Ketamin
7. Bensodiazepiner
8. Amfetamin
9. Tobak
10. Buprenorphine
11. Cannabis
12. Lösningsmedel
13. 4-mta(ecstasy etc.)
14. LSD
15. Metylphendinate
16. Anabola steroider
17. GHB
18. Ecstasy
19. Poppers
20. Kat

Observera hur alkohol och tobak kommer långt framför både cannabis, LSD och ecstasy.

Kommentar till Primo Levi

Hans bok "Är detta en människa?" (på italienska "Se questo è un uomo") är den kanske bästa bok om de tyska koncentrationslägrens verklighet som skrivits. Han var en av de några hundratals judar som skickades till Auschwitz av Mussolini och en av de 5% som trots allt överlevde. Hans verklighetsskildring skiljer sig från alla andra genom att han råkade vara vetenskapsman och fullständigt empirisk som sådan: han skriver kliniskt vetenskapligt rent om bara sådant han erfart själv och berör ingenting för övrigt. Hans bok består alltså av 100% fakta. Den verklighet han skildrar går också djupare i minutiös analys av de mest otroliga historiska förhållanden som kanske någonsin fått äga rum, och den summa han slutligen drar av verklighetsupplevelserna av den yttersta mänskliga ondskan som någonsin fått florerat överensstämmer i grova drag med de gamla erfarna historiker, som efter alla analyser och granskningar bara kommer fram till, att den nazistiska ondskan var ofattbar i sin obegripliga absurdhets totala irrationalism. När det gäller nazisterna och vad de ägnade sig åt handlar det inte längre om människor utan om ett slags omänniskor eller antimänniskor, hur mycket de än menade sig agera i kraft av övermänniskor.

I slutet av sin bok ägnar han sig åt att besvara de vanligaste frågor som han har fått av läsare och publik. I en av frågorna ombeds han att jämföra de tyska koncentrationslägren med de sovjetiska. Den skillnad han ådagalägger mellan dem är intressant, ty det rör sig om två helt olika slags världar. Medan tyskarna var inriktade på effektiv dödslägersverksamhet med rena rama folkutrotningen som mål och en reell dödlighet på 90-98% fanns i de sovjetiska koncentrationslägren alltid hoppet om

befrielse. Där dömdes man i regel till väldigt långa arbetslägersstraff på 15 år och annat i den stilen, varför man alltid där kunde se något slut på eländet genom en rent formell befrielse, medan allt hopp i nazisternas värld var dött från början. Där fanns bara döden och det enda alternativet att uppskjuta den så länge som möjligt, vilket för de flesta inte var något alternativ att satsa på.

Å andra sidan bedrev man i de sovjetiska lägren systematisk psykiatri i avsikt att bryta ner och krossa människornas själar. Sådant förekom inte hos tyskarna. Om ondskan för nazisternas del tog sig uttryck genom effektiva massavrättningar, så tog sig den för stalinismen uttrycket att systematiskt förintna den mänskliga själen med hjärntvätt och tvångsmedicinering som medel utom grövre psykiatriska metoder.

Hans bok slutar med varningen, att så fort ett politiskt system eller annan manipulativ rörelse börjar ägna sig åt åsiktsförtryck, motverkan av yttrandefrihet och annan intolerans satt i system genom vidtagna åtgärder har den rörelsen bara en väg kvar att gå ner i självdestruktivitets svarta hål av enkelriktning till döds, där dess enda desperata medel till motverkan är att till varje pris dra med sig så många som möjligt i fallet. För individen finns det bara en utväg ifrån denna själsfälla, och det är att konsekvent och demonstrativt ta avstånd därifrån. Den som tiger tycks samtycka, alltså får man inte tåga.

Till Primo Levis andra böcker hör "Det periodiska systemet" ("*Il sistema periodico*") som belönades i *Royal Institution* i London som den bästa vetenskapliga bok som någonsin skrivits. Han var kemist, och denna bok handlar helt enkelt kliniskt om kemi.

Hans plötsliga död vid ett fall i trappan i sitt hus vållade många års diskussioner, då många föll för frestelsen att betrakta det som självmord. Emellertid var det knappast det. Han hade klagat dessförinnan över yrsel, och han hade inga självmordsmotiv. Naturligtvis hade de traumatiska åren i Auschwitz satt sina outplånliga spår både i hans psyke och på hans hälsa, så det är inte logiskt att betrakta hans fall i sin trappa hemma som något annat än en olyckshändelse till följd av vanlig mänsklig yrsel på grund av spröd hälsa vid 67 års ålder hos en man som dock överlevt Auschwitz.

Min vän Ahasverus, del 99: Lorenzo de' Medici

Han var redan döende när han äntligen kallade på mig. Hela hans liv hade jag önskat att få komma honom nära, men det hade alltid varit mycket folk i vägen. Han var ju det politiska navet i Europa och inte bara det, utan framför allt hela världens kulturella nav, om han inte rentav även var det andliga...

"Där är du äntligen, min vän," sade han trött, "jag har sökt dig hela livet."

Jag fick nästan tårar i ögonen och fick med nöd fram under svår ansträngning att behärska min överväldigande sinnesrörelse: "Varmed kan jag stå till tjänst, Magnifico?"

Han gick rakt på sak genast. Han ville inte uppskjuta något längre, som om han visste att hans sekunder var räknade. "Vad gjorde jag för fel?"

Jag var med på noterna genast och svarade direkt: "Ni har inte gjort någonting fel."

"Varför gick då allting fel?"

Där stod jag redan svarslös. Denna fråga kunde jag inte svara på, i synnerhet inte då han inte ens själv visste svaret, då han ändå stått i centrum för hela den värld som han varit huvudansvarig för och mer eller mindre dirigerat, som en samljudande magnifik orkester.

"Du kan inte svara på frågan? Jag ska försöka detaljera den. Det som jag inte har något dåligt samvete för men som ändå gick fel vill jag då börja med. Min farfar satte vår

familj i spetsen för en kulturell rörelse, som gick ut på att utveckla den magnifika toscanska skattkammaren av begåvningar, som började göra sig gällande redan under etruskerna. Dante visade vägen och öppnade dörren till hela den levande begravda grekiska mytologin. Genom målare som Giotto och Masaccio lärde vi oss älska konsten och favorisera den magi som alltid finns i varje bild som skapas av fantasin. Och vi lyckades över all förväntan. Fra Angelico, Fra Filippo Lippi, Botticelli, Bramante, Luca Signorelli, Orcagna, Pollaluiolo, Ghirlandaio, Verrocchio, Brunelleschi, Donatello, den sista den mest gudomligt begåvade av alla, ett gudomligt geni som framför allt slog vakt om sin förmåga att alltid förbli mänsklig, och hur många andra som helst. Vi drog fram en värld av skönhet, Maestro. Vi skapade en stabil politisk ordning över hela Italien genom vårt ekonomiska förnuft. Vi gav människor trygghet om inte rentav hela folket, åtminstone i Toscana. Varför i helvete gick då påven emot oss?”

Jag förstod precis vad han menade, men problematiken kring denna fråga var alltför vidlyftig för att kunna handskas med. ”Magnifico, vad tänker ni på i första hand?”

”Min bror mördades mitt i katedralen mitt under högmässans heligaste ögonblick, när hostian upphöjes under förvandlingen. Jag skulle ha mördats där också, men lyckligtvis hade jag vapen på mig och kunde försvara mig. Det kunde inte han, och han var bättre än jag. Och det var inte familjen Pazzi som stod bakom denna komplott. Det var påven själv, som ville ’befria’ Florens från medicéerna för att kunna ge det åt sin systerson och hans familj. Det var ingen befrielse av Florens som saken gällde, som alltid har varit Pazzis och deras anhängares argument, utan det var ett fullständigt renodlat egoistiskt tänkande med påvens rätt till obegränsad hänsynslöshet som moralisk grund. Där började det.

Men vi kunde inte ha kyrkan till vår fiende. Det var politiskt omöjligt. Vi måste samarbeta med kyrkan och ha henne till vän, vilken djävul som än blev påve och vad han än behagade göra för att fördärva livet för oss. Vi hade inget val. Man kan inte ha djävulen till fiende och överleva. Alltså måste vi till varje pris stå oss väl med kyrkan, hur infernalisk den än var.

För att komma runt problemet såg jag en möjlighet i den här Girolamo Savonarola, den överlägsne djävulspredikanten, som från början tog parti mot sin egen kyrka för dess ruttenhets skull. Det var det här gudomliga geniet Pico della Mirandola som rekommenderade honom, och en rekommendation från honom måste realiseras. Genom att få honom till vän, som var på god väg att omvända hela Italien mot ruttenheten i Rom, hoppades vi med tiden kunna få en bättre påve upp på Vatikanens skitstol. Och så vänder sig även Savonarola emot oss! Varför? Vad gjorde vi för fel? Var det fel av oss att festa och få Florens att blomstra? Var det fel av oss att gynna skönheten och konsten och kärleken och litteraturen och poesin och fantasin? Vad är det för moraliskt förkastligt med att vilja leva? Får man inte det? Har livet inte rätt att få vara fritt utan att slås i järn av puritanska myndigheter som menar sig ha rätt att bestämma över hur människor skall leva? Vad begick vi för brott, när vi har straffats så grymt utan att ens ha blivit informerade om vad vi gjorde för fel och utan rättegång och utan att ens bli hörda? Ingen har försvarat oss. Vi har bara blivit attackerade.”

Han var i gång. Jag kunde inte svara. Men jag kunde lyssna.

”Ändå har jag fortfarande kvar något hopp. Jag har kallat hit Savonarola. Jag behöll honom som min vän. Jag tror att han ännu kan bli en av oss. Kanske han verkligen en dag kan åvägabringa det helvete över kyrkan som den förtjänar. Men jag ville träffa dig innan han ger mig sista smörjelsen. Du är astrolog. Det är en av de vetenskaper eller gamla läror som vi lyckats återupprätta och få allmänt utbredd och accepterad igen. Augustinus menade att astrologi var av djävulen, liksom Tarot och annat sådant, men jag kan inte se något ont i någon magi, inte ens i svart magi, som bara är menlöst

kvacksalveri. Tvärtom. All magi är av fantasin och därför livsbejakande. Pico della Mirandola beundrar dig oerhört, han är ju själv tidernas största expert på allt vad magi heter, i synnerhet den där rappakaljan som kallas Kabbala, men han har rätt. Allting har ett samband. Alla religioner och läror hänger samman. Den grekiska mytologin är lika levande och giltig som kyrkans alla etablerade irrläror, som den försökt etablera genom dumma dogmer, som bara ger den ett outplånligt drag av dumdryg absurditet. Nu blir jag mer och mer hädisk, men det spelar ingen roll. Jag trodde aldrig på djävulen ändå, så han får gärna ta mig. Men vad tror du själv, du som överlevt alla andra och som är den enda som Pico della Mirandola betraktar som sin överman och mästare?”

”Menar om vad då?”

”Medicéernas livsverk. Har vi lyckats eller misslyckats? Vi har bragt stabilitet och ljus och bildning över hela Europa. Vi har grävt fram den levande begravda friheten ur mer än ett årtusendes levande begravning. Kyrkan tål inte detta då den trodde sig ha monopol över världen med sin etablerade rutenhet och ämnar aldrig sky några medel för att omintetgöra medicéernas livsverk. Kommer den att lyckas?”

”Bara tillfälligt.”

”Alltså har vi inte misslyckats helt?”

”Magnifico, *du* har lyckats helt. Er familj hade lyckats helt, om inte din bror hade mördats och ditt ledarskap nu går i arv till din son Piero, som är en osäkerhetsfaktor.”

”Jag vet. Han är fåfång och inbilsk, han har later, han är alltför medveten om sin egen överlägsna skönhet och förträfflighet, han har inte alls samma demokratiska och liberala läggning som jag, min far och min farfar, och risken är att det kommer att gå illa för honom. Men vad har jag för val? Giovanni är förutbestämd att bli den påve som framtiden kommer att behöva och som kanske skulle kunna ge Vatikanen den totala reform som den behöver, och Giuliano är för ung och dessutom sjuklig. Giulio är för bakslug och listig och skulle dessvärre kunna bli en påve med tiden han också men av den sämre sorten. Han är dessutom oäkta, vilket kommer att ligga honom i fatet hela livet. Vi har ingen annan, Maestro. Vi måste lägga Florens och medicéernas och världens öde i den farliga skönheten Pieros händer. Ack, han påminner alltför mycket om Alkibiades.”

Han vände sig bort ett ögonblick. Då insåg jag plötsligt, att detta var hans livs största sorg, att hans äldsta son inte visat sig värdig det arv som han skulle lämna efter sig, den demokratiska och liberala och storartade statsmannatradition som varit hans, hans far Piero il Gottosos och hans farfars den store Cosimo de' Medicis. Och jag tyckte mig märka en tår i hans öga. Så sade han stilla, alltjämt bortvänd från mig:

”Skulle ni kunna göra en sak för mig när jag är borta? Hålla ett öga på min son Piero. Försök påverka honom.”

”Han släpper ingen inpå sig.”

”Och det är hans största livsfara. Jag var alltid öppen och lät vem som helst komma mig hur nära som helst, jag var en av folket, men han blir det aldrig, han kommer alltid att misstänka bakhåll, han har redan anställt en beväpnad livvakt som följer honom överallt, han är rädd för sitt eget liv, och därför fruktar jag att han kommer att förlora det alltför tidigt.”

Han hade alltför rätt.

”Och Savonarola? Vad tror ni om honom?” Han var åter vänd mot mig.

”Han har bestämt sig för sitt eget öde, kommer att vara konsekvent och löpa linan ut. Om han tar makten över Florens kommer det inte att bli långvarigt. Var lugn, Magnifico, ”och dessa var de enda tröstens ord jag kunde ge honom, ”ni medicéer kommer alltid att komma tillbaka, för ni kommer alltid att behövas.”

Då log han plötsligt. ”Alltså var det inte förgäves,” sade han stilla och log, och plötsligt var han vacker. Denne fule man, denne magnifike ande, denna människa som hade världens vackraste själ, hade av motgångarna och den sjukdom de fört med sig och sina sorger över sin mördade ädle bror blivit ökad för sin groteska fulhet med de massiva sammanbitna käkarna och det ständigt mörka molnet över ansiktet, men plötsligt lyste solen igenom alltsammans. Han var ändå världens vackraste själ, det skulle världen för alltid vara honom tacksam för, och den själen skulle aldrig kunna besudlas av världens fulhet. Han skulle alltid komma tillbaka.

”Tack, Maestro,” sade han stilla. ”Nu kan ni släppa in Savonarola, så att jag kan få skiljas från denna världen med djävulens egen sista smörjelse i den kyrkas namn som kommer att brinna för evigt i helvetet i sin egen tvedräkt, vilket inte är mer än vad den förtjänar. Och jag kommer aldrig att ha skrattat så mycket som jag kommer att göra på den andra sidan åt dess fullkomliga vansinne.”

Han slöt ögonen, och det var dags för mig att gå.

Utanför väntade fanatikern Girolamo Savonarola, som fastän han såg bra ut hade ett utomordentligt diaboliskt utseende, som om han var besatt, och det var han nog också. Han inledde den totala kyrkliga självdestruktiviteten som sedan tog sig uttryck i den kataklysmatiska reformationen bara några årtionden senare.

Anton Bruckners livsverk

För närvarande håller jag på att lyssna mig igenom alla Bruckners tillgängliga verk igen, det var några år sedan senast, varvid man alltid gör nya förbluffande upptäckter. Hans tre mässor i D, E och F-moll är som en introduktion och dörröppnare för hans rika mäktiga värld av översinnlig gotisk skönhet. D-moll-mässan är som ett fascinerande experiment i sitt försök till trevande introduktion till den universella tonvärlden av klanger och överväldigande harmonier. E-moll-mässan är mera koncentrerad med bara något bleckblåsar-ackompanjering men med oförglömliga lyriska höjdpunkter. F-moll-mässan är dock höjdpunkten i hans liturgiska produktion – man saknar ord för att kunna ge rättvisa åt dess dramatiska och mystiska djup med en uppståndelse i Credot som väl aldrig överträffats i effektfullhet.

De första fyra symfonierna betraktar jag som en enhet. Den första är en experimentell introduktion men ytterst djärv och fascinerande som sådan och hållbar alltigenom med ett av hans finaste scherzon. Andra symfonin är mera diskutabel, och jag finner bara de två sista satserna som hållbara alltigenom. Den tredje symfonin har vissa svårigheter med att finna sig själv, och även här är de två första satserna problematiska, medan de två senare triumferar. Den fjärde symfonin slutligen är hans första fullmogna mästerverk, en underbart romantisk symfoni med en helt fantastiskt virtuos behandling av sina teman hela vägen, och den sista satsen är helt enkelt ett enastående mästerverk i sig, liksom hela symfonin. Vad många inte upptäcker på resan genom denna omätligt rika symfoni är att den också har djupa melankoliska drag och är väl den av Bruckners symfonier som kommer närmast Schuberts ofullbordade i karaktären.

Den femte symfonin är hans första monumentala symfoni, där han framför allt kämpar med formen. Detta är hans mest komplexa symfoni tills vidare, där han först trevar sig fram med försiktighet men gradvis utvecklar en formlig kataklysm av triumfer kulminerande i den sista satsens stora fuga. Här finner man också för första gången ett av dessa oändligt långa och smäktande vackra *adagio* som utmärker alla hans senare symfonier.

Den sjätte symfonin inleds med kanske hans mest effektfulla sats av alla, en formlig orgie av härlighet med ett öppningstema som måste betecknas som ett av de mest oemotståndliga i den symfoniska litteraturen. Hela satsen är ett transcendentalt och förtrollande mästerverk. Sedan följer ett av hans allra mest betagande *adagio*, en oändlig dröm av skönhetens innersta väsen, värmande och hugsvalande till en grad av gränslöshet.

Efter dessa båda mästerverk till satsen är scherzot nästan en besvikelse, ingen melodi som hugger tag i en, bara ett slags frivol underhållning. Och det är samma sak med sista satsen med påtagligt mindre originalitet, då huvudtemat har lånats från Wagners ”Tristan och Isolde”. Icke desto mindre är de två första satserna alldeles tillräckligt för att göra denna symfonin till en av hans mest oundgängliga.

Han inledde sitt ”*Te Deum*” medan han ännu arbetade på sjätte symfonin men avslutade det inte förrän efter den 7-e. Det är unikt i hans produktion för dess ytterst dramatiska karaktär med extremt effektiva melodier och teman utom den exceptionella orkestrala dynamiken, det är kanske höjdpunkten i hans skapargärning och högsta mästerverk när han stod på höjden av sin förmåga. Det skrevs för orkester, fyra solister och kör och är troligen det bästa *Te Deum* som har skrivits, vilket även Brahms erkände det som.

Egendomligt nog begravdes det levande av nazisterna samman med all hans sakrala musik och återupplivades inte igen förrän efter det andra världskriget, framför allt av Eugen Jochum. På sin dödsbädd, när det stod klart att han inte skulle kunna fullborda sin nionde symfoni, föreslog han det som finalsats till denna symfoni, men dess tonalitet ansågs inte förenlig med symfonins, (som gick i D-moll, medan hans *Te Deum* är i C-dur). Likväl framstår det även som separat mästerverk i all sin triumferande härlighets glans och klarar sig mycket väl ensamt.

(När vi i nästa nummer går igenom de sista tre symfonierna skall vi återkomma till *Te Deums* eventuella kompatibilitet med den nionde symfonin.)

Några sevärda filmer

”*Fur*” med Nicole Kidman och Robert Downey Jr. om den epokgörande fotografen Diane Arbus och hennes väg från fullständig obskuritet till en bana hon aldrig hade vågat drömma om är en trollbindande fascinerande film med Nicole Kidman i sitt ässe, där hon trevar sig fram i en labyrint av mysterier i bekantskapen med en hemlighetsfull *freak* som lider av den obotliga sjukdomen abnorm hårväxt – han kan inte klippa sig, för det bara växer ut genast igen. Hela han är bara en enorm tät päls, som dock gömmer en djupt lidande människa, mästerligt spelad av Robert Downey Jr – till en början är det bara ögonen han spelar med. Det hela utvecklar sig till en smärtsamt romantisk tragedi, då en konsekvens av sjukdomen är att han småningom måste kvävas ihjäl. Men han är fotograf, och han visar Diane vägen till en sällsam livsgärning, då hennes livskall sedan blir att just dokumentera och fotografera människor som genom orättvisa öden hamnat utanför. Den fick lågt vitsord i pressen, antagligen för att få kritiker orkat sig igenom början, som kan verka nog så seg i all sin försiktighet, vilket dock är en nödvändig introduktion för det drama som sedan följer och som man aldrig glömmer.

”*Lavendelflickorna*” var lika romantisk men desto ljusare – några gamla damer (Maggie Smith och Judi Dench, ett oslagbart par,) i Cornwall hittar en ilandfluten polack strax före kriget, som de tar hand om som en son. Han lär sig småningom engelska och kommer i kontakt med den lokala befolkningen, där det också förekommer en ung och vacker rysk konstnärinna, som det visar sig har en bror som är världsberömd violinist.

Även polacken, visar det sig, är en gudabenådad musiker som därtill inte ens har upptäckts ännu. Det hela är en charmfull solskenshistoria, fastän det är under kriget märker man absolut ingenting av hela kriget, då hela världen skymms bort av det charmfulla lilla livet där i en fiskarby längst ute på Cornwall, som fått chansen att få ta hand om en blivande världsviolinist... Filmen bygger på en roman av William L. Locke.

"*The Ring*" var i motsats därtill en gastkramande rysare, en psykologisk thriller som leder rakt ner i en ett labyrinthiskt trask av förfärliga tragedier, där huvudrollen spelas av en hästflicka, vars alla hästar dör. Man får aldrig se henne, men filmens problem är hennes dotter, som dyker upp först mot slutet, när skräcken tar överhanden. Ramberättelsen är en videofilm, som har den förbannelsen med sig, att ser man den så dör man efter en vecka. Den kvinnliga huvudpersonen, en ung vacker journalist och ensamstående moder (Naomi Watts) med en betagande liten son, filmens trumfäss, som faktiskt uppbär hela filmen genom sin lillgamla clairvoyance, kommer på att filmen är dokumentär och föreställer levande människor och miljöer. Två har redan dött efter att ha sett filmen när hon tar tag i problemet för att gå till botten med det. Hennes ex-man, pojkens far, får också spela en viktig roll, och allting verkar lösa sig och få sin naturliga förklaring, när förbannelsen slår till på allvar, som den alltid gör till slut i skräckfilmer. Hur snårig intrigen än är i både långsökthet och absurditet är filmen ändå imponerande i sin effektiva expressionism, där det alltid är de små detaljerna som utlöser de mest härresande effekterna...

Periodens största behållning var emellertid sagofilmen "Guldkompassen", som fastän huvudpersonen är en liten flicka egentligen ändå faktiskt är en saga för vuxna, som avslöjar den verklighet som alla vuxna förnekar, om nödvändigheten av att ständigt stå i intim förbindelse med sin själ, om allt etablissemangets hopplösa korrption och fördärvlighet, om myndighetssamhällets omänskliga tyranni och om hur djur är minst lika mänskliga som människor. Rollistan pryds av namn som Nicole Kidman, Daniel Craig, Ian McKellen (isbjörnen), Tom Courtenay och Derek Jacobi (den ledande skurken) bland många andra, och fantasin är fullständigt hisnande – detta är minst lika bra som Tolkien och mycket bättre än C.S.Lewis. Det ligger så mycket visdom och underfundig världsförståelse i denna imponerande avslöjarsaga om verkligheten förklädd i listiga fabler, att den borde vara ett måste för alla och tål att ses flera gånger. Själva "guldkompassen" är ett instrument varmed man alltid kan få reda på sanningen. Det har funnits ett antal, men för säkerhets skull har myndigheterna låtit förstöra alla utom en, som den lilla flickan anförtros av sin mordhotade far, för att hon med den skall rädda världen. Filmen slutar innan hon har lyckats, men hon kommer åtminstone på väg...

Kalender, juli-augusti 2010

- 7 Gustav Mahler 150 år.
80 år sedan Sir Arthur Conan Doyle gick vidare.
Ringo Starr 70 år.
 - 18 Red Skelton 100 år.
Richard Branson 60 år.
400 år sedan Michelangelo Caravaggios död.
 - 20 Colombia 200 år.
 - 21 70 år sedan Sovjetunionen ockuperade Estland, Lettland och Litauen. Aldrig mer!
 - 22 Terence Stamp 70 år ('Teorema', 'Billy Budd', 'The Limey')
 - 26 André Maurois 125 år.
- augusti*

- 3 P.D.James 90 år.
Martin Sheen 70 år.
- 5 Guy de Maupassant 160 år.
Prof. Neil Armstrong 80 år, den förste på månen.
- 8 Sylvia Sidney 100 år (flera Hitchcockfilmer).
- 10 Camillo di Cavour 200 år.
- 13 Annie Oakley 150 år, (mera känd som 'Annie Get Your Gun').
100 år sedan Florence Nightingale avslutade sin levnad vid 90 års ålder.
- 14 Ernest Thompson Seton 150 år, banbrytande naturskildrare ('Lobo').
1700 år sedan Roms fall med Alariks plundring.
- 17 Sean Penn 50 år.
- 20 Howard Phillips Lovecraft 120 år, den gotiska romanens mästare.
70 år sedan mordet på Leon Trotskij.
- 23 50 år sedan Oscar Hammerstein II:s bortgång.
Vera Miles 80 år ('Psycho').
- 25 Sean Connery 80 år.
- 27 Georg Wilhelm Hegel 240 år.
Moder Teresa av Calcutta 100 år.
- 31 Maria Montessori 140 år.

Åtterresan, del 3: Andra bulgariska musikupplevelser

Den traditionella bulgariska "martenitzan" har många betydelser. Det är en liten rosetliknande prydnad i vitt och rött som man fäster på bröstet i månaden mars och står för välkommandet av våren, men som alla vet är vårvintern nyckfull och det sista man kan lita på. Det kan fortfarande snöa och bli kallt, och man bör därför bära *martenitza* som ett slags beredskap och totemskydd ända tills man ser den första storken, ett säkert vårtecken, och då skall man avlägsna sin *martenitza* och hänga den i ett träd, så att fåglar kan bygga bo av den.

Morgonen var alldeles strålände och bländande av den smältande vårsolen, och som traditionen bjöd använde jag söndagsmorgonen till ett besök i Alexander Nevskij-katedralen, den högsta punkten i Sofia och stadens centrum och nav, där det firades full gudstjänst med överväldigande samstämmig kör, som vanligt. Ortodoxa mässor är egentligen de enda kristna gudstjänster jag tycker om att besöka. Allmänheten står hela tiden på golvet, och ceremonierna är alltid rikliga. Det förekommer ingen orgelmusik i regel medan körmusiken i stället är desto mera stämningsmättande.

Mina vänner introducerade mig för fenomenet André Rieu, den nya valskungen, som genomförde en renässansvåg över världen för valsen och annan klassisk sällskapsdans. Han turnerar med sin orkester över hela världen, som han leder med sin violin som en annan Johann Strauss, spelglädjen är enorm, och damerna i orkestern är festligt uppklädda i fylliga pastellklädnader nästan som krinoliner. Det är bara det som fattas i detta prunkande pastellshowsällskap. Utom Strauss och andra valser har han även på repertoaren Glenn Miller-program, Zorba (sirtaki), *Hava nagila* och andra medryckande och mera folkloristiska danser. Han direkt uppmuntrar publiken att dansa med, vilket de gärna gör, så att ett uppträdande med honom i Albert Hall blir som ett mellanting mellan en nyårskonsert från Wien och ett *last night of the proms*-evenemang. Han är från Holland och fyller i år 61 år, så han har ännu långt kvar.

På eftermiddagen upplevde vi en föreställning av *Hoffmanns äventyr* av Offenbach på operan. Det var första gången jag fick uppleva en iscensättning av denna fabulösa opera, som i tretton år hört till mina absoluta favoritoperor, och även om man kunde ha invändningar mot vissa modernistiska inslag framför allt i första akten var helheten magnifik. Den andra akten i Venedig var bländande i kostymprakt och scenografi, och den tredje akten var en klar musikalisk höjdpunkt – Antonia var den bästa sångerskan. Hoffmann själv spelade en aning över och sjöng

något i underkant och var helt fel typ men gick bra ändå, medan skurken Coppelius/Dappertutto var imponerande demonisk. Föreställningen tog 3 _ timmar och var mer än väl värd sitt pris av 100 kronor. Då många platser var tomma inbjöds vi av personalen att flytta fram, så att vi som satt nästan längst bak på parketten fick flytta fram till andra bänk. Jag har aldrig tidigare haft en så god placering på en operaföreställning.

En annan stor musikupplevelse var att genom den franska kanalen "Mezzo" få uppleva en utomhuskonsert med Neeme Järvi och Berlinfilharmonikerna. Verket i fråga var Rimskij-Korsakovs "Sheherazade", det var en oöverskådlig publik som satt med tända ljus i sommaraftonen som på arenan i Verona, och dirigentens precision var fullständigt makalös. Under 80-talet var han ju den som ryckte upp Göteborgssymfonikerna till en både nationell och internationell status, och hans grammofoninspelning av Sibelius andra symfoni blev kanske den bästa. Han var elev av Jevgenij Mravinskij, den störste Tjajkovskijdirigenten, och ledde oss i många år medan jag var i konserthuskören. Vi gjorde bland annat Bachs H-moll-mässa tillsammans och flera grammofoninspelningar, bland annat av Sibelius enda opera, enaktaren "Jungfrun i tornet". Han är alltså bara 73 år idag.

På kvällen gavs det en fantastisk balettföreställning med enbart musik av Chopin. Det var baletter i koreografi av Jerome Robbins, han som gjorde koreografin till "West Side Story", och det var förunderligt att åse hur väl han hade koreograferat Chopin. Bitvis var det utomordentligt humoristiskt och bitvis utomordentligt betagande. Ett avsnitt bar titeln "In der Nacht" där tre par utförde fyra av Chopins nocturner, varje par en nocturne för sig och slutligen alla tre tillsammans. Den i ciss-moll (nr 7) gjorde det största intrycket med ballerinan i lång mörk klänning med kardinalrött undertill. Föreställningen var från operan i Paris. Bara det!

Den sista dagen i Sofia tog Lilly hand om mig. Diana var rasande på sin dåliga hälsa och måste sova bort halva dagen, men med Lilly kunde vi sitta utomhus för lunch. Våren var trots allt tydligt på väg även om klimatförändringen nu hade gått så långt att de fyra årstiderna blivit två, bara vinter och sommar, vilket var alldeles tydligt påtagligt i Bulgarien. Det värsta med Bulgarien var emellertid den finansiella situationen. Allt understöd Bulgarien fått från EU, i synnerhet för vägförbättringar, hade bara försvunnit i de korrupta byråkraternas fickor, och ingen kunde förklara hur. Ingen var ansvarig. Alla medborgare måste betala tusentals kronor för förnyade pass, körkort och ID-kort, vilket var ett påbud från staten för anpassning till EU – staten betalade ingenting. Till detta kom ökade skatter och priser, och allt drabbade naturligtvis de fattigaste hårdast.

När jag lämnade Sofia tisdag kväll var det omöjligt att hitta rätt tåg på stationen. Jag mötte en grupp helt förvirrade unga spanjorer som förtvivlat utropade: "Det finns inget tåg!" och det skulle avgå inom bara några minuter. Till slut hittade vi det rätta tåget i andra ändan på stationen, men då hade de flesta spanjorerna försvunnit och irrat bort sig. Det tog en god stund innan de alla lyckades hitta rätt.

Det gick inte längre att åka sittplats till Istanbul över natten, utan man måste ha sovvagn. Jag fick dock en hel kupé för mig själv, viljet jag utnyttjade till att läsa slut två böcker och sova gott.

(I nästa nummer: *Chocker i Konstantinopel.*)

Rekordresan, del 7: Avsked och bakslag.

Jawaharlal Shajs kapphäst var som alltid att allting var bäst under den brittiska tiden. Då var det god ordning i landet och det var lätt att leva, det var fred, och det rådde ingen skillnad mellan Indien och Pakistan, mellan islam och hinduer, utan gränserna var öppna om det alls fanns några, och Tibet var även fritt. I och med att dumma fanatiker som Mohindas Chandra Bose framtvungade en forcerad och omogen självständighet blev det kaos i hela Indien, och briterna uteslöts från varje möjlighet att kunna hjälpa Tibet.

Han menar som han alltid har menat, att det brittiska kolonialväldet var något gott, då det fungerade och gav trygghet, ordning, utveckling och utbildning. Det borde aldrig ha fått upphöra, det menade också Churchill, och att det gjorde det var huvudsakligen Atlee-

administrationens fel, som aldrig borde ha valts och som (menar mr Shah) valdes av misstag. Attlee och Churchill hade samarbetat under hela det sexåriga kriget, och i valet efter kriget trodde därför många att de röstade på Churchill fast de röstade på Attlee, att de fortfarande var en enhet. Indien var den första tegelstenen som föll ur muren och krossades i kaos, och det rev småningom med sig hela muren – varvid Tibet inte kunde räddas.

Han hade upplevt sina första 32 år under britterna och 62 år av Indiens självständighet, så han visste vad han talade om och kunde jämföra. Nehru hade begått många misstag som självkrönt självhärskare av Indien, av vilka det största var att låta kineserna ta Tibet utan vidare – vilket som bekant ledde till kriget med Kina 1962, vilket knäckte Nehru, när han plötsligt insåg vilket monster Kina hade tillåtits få bli genom ren släpphänthet och naivaste flathet.

När jag satt bredvid mr Shahs säng och ansträngde mig för att höra varje ord han sade var det som om våra själar flöt in i varandra, så att vi kunde förstå varandra och gå in i varandra utan ord. Han var mycket faderlig, hade själv satt sex barn till världen och sett sin älsklingsdotter och sin fru gå bort och var helt på det klara med att han kunde gå bort när som helst. Hans långa händelserika liv passerade ständigt revy för honom, han hade suttit i parlamentet vid självständigheten och hade alltid varit en stor filantrop och hjälpt föräldralösa barn till en utbildning. Han var så nära ett fullmoget helgon man kunde komma.

Mitt intryck av Almora hade denna gång varit bättre än någonsin, och det var med en viss serenitet man satte sig på bussen till Naini Tal. För en gångs skull fick jag åka lugn buss hela vägen dit längs den underbart vackra och oändliga floddalgången upp till Bowali, där jag fick en annan buss till Naini Tal för inalles 55 rupier, inte ens 10 kronor, för 65 kilometer.

Det tog dock en hel timme för bussen att ta sig ut ur Almora, då den gjorde världens omväg runt faktiskt hela staden för att plocka upp folk i olika delar, och på halva vägen gjordes ett uppehåll för lunch klockan 12 – efter två timmar! En stig ledde upp till skogen, som för mig verkade som den idealiska toalettindikationen – men ett stycke upp varseblev jag pinsamt att det redan var upptaget – någon hade hunnit före och satt redan på huk och kunde bara känna sig allvarligt störd i sitt extra ämbete med djupt förebrående blickar.

En annan sådan upplevelse men av ett helt annat slag hade jag haft i Kausani, när jag var på väg hemåt i natten. Där fanns mycket apor och även av den större grå sorten, som är mycket vackrare och vanligen håller sig i träden. Över vägen brukar de sitta där och roa sig med att låta sitt vatten över intet ont anande människor som passerar under, som inte kan förstå hur det kan regna i helt klart väder, tills de varseblir vad det är för en mild men fatal dusch de varit utsatta för.

Vädret var fullkomligt klart och strålande när jag kom fram till Naini Tal. Hur många gånger hade jag inte kommit fram i tunga mon och täta dimmor! Det var redan eftermiddag, de dryga milen hade tagit tre timmar, och den stora frågan var var jag skulle komma att bo den här gången. *Vikrant* uppe på sluttningen till höger hade varit perfekt för två år sedan, förra året hade det varit fullt, och det jag hade funnit i stället hade varit något av en besvikelse, och i väntan på att få något erbjudande under vägen började jag vandra mot *Vikrant*.

Jag behövde inte vandra många meter förrän jag fick napp. Erbjudandet gällde ett mindre hotell strax under *Vikrant*, där jag kunde få ett rum för 200. Stället hade det oemotståndliga namnet "Sweet Home" och kunde rentav vara bättre än *Vikrant*. Jag fick välja mellan två rum, ett mörkare för 200 och ett ljusare och varmare för 250. Jag valde det senare och lyckades få ner priset till 200. Jag betalade genast hela hyran i förskott för tre dagar och två nätter, och alla var nöjda och glada. Sedan var det bara att för fulla muggar njuta av Naini Tals skönhet, utomordentligt vackra väder, goda mat och något bättre stil än vad jag gått igenom i Garwhal och Kumaon hittills.

Och vad möts man då av i detta paradiset om inte resans obehagligaste överraskning hittills och den värsta tänkbara mardröm för en sådan som jag. Just i dessa dagar gick en festival av stapeln i Naini Tal, som innebar att en estrad hade konstruerats med en högtalaranläggning som dånade som en rockkonsert på Ullevi. Dunka-dunket var rena krigsterrorn och gick genom märmärg och ben var vid sjön man än befann sig, ty sluttningarna återkastade ljudet i en gigantisk akustik, som verkade fördubbla och magnifiera den extrema oljudsorgien i audiell miljöförstöring, vilket

var allt vad det handlade om: att producera så mycket ljud som möjligt med, som det verkade, många miljoner decibel i basen. De startade så fort solen försvann bakom kullarna klockan 4 p.m. och höll på hela kvällen båda kvällarna jag var där. Extrem otur och synnerligen avskräckande, som om Naini Tal, som kunde vara ett sådant paradiset, denna gång verkligen ansträngde sig för att visa sig så avskyvärt och omänskligt som möjligt.

Det mest förunderliga var att folk verkade köpa det. Alla gick ju med hjärntumörmonitorer med proppar i öronen för att hjärntvätta sig med oväsen på så hög volym som möjligt, och det var få ställen där man fick vara i fred utan dunka-dunk-hets-stressmusik för högsta volym, där alla måste skrika för att göra sig hörda, som om folk i gemen vinnlade sig om att ständigt skruva upp volymen på hjärntvättmedia och sina röster för att desto fortare få kunna bli ordentligt döva...

Hade man rest till Indien för detta? Kunde man riskera att resa till Indien på nytt för detta? Sådana frågor infann sig med pinsam aktualitet inför en resa, som jag hade tänkt mig som en reträttresa...

Mitt hotell låg i andra ändan av staden, men inte ens där fick man vara i fred, då det naturligtvis även där måste pågå ett annat ljudsparty med dunka-dunk över hela sjön, som om det inte räckte med ett helvete utan det måste fördubblas och göra det helt omöjligt för någon människa i hela staden att få vara i fred för det extremt överdrivna ljudsterrormissbruket...

Som om det inte räckte med det, så körde minareterna i gång klockan 4 på morgonen med sina spruckna högtalare och höll på hur länge som helst, för att när de äntligen slutade avlösas av de hinduiska templens högtalare och deras spruckna gubbrösters utomordentligt falska mässande utan att bry sig det minsta eller ha den minsta aning om hur många och vilka de väckte ursinnigt hat hos och plågade livet ur.

Högtalar- och hjärntvättsterrorn kunde inte bli mera total.

(I nästa nummer: *Befrielsen*.)

Resan till Phuktar, del 9: Tillbaka till Padum.

Namnet Phuktar betyder egentligen "Grottfrälsning" – *Phuk* är grotta och *tar* är frälsning eller salighet. Namnet beskriver ställets innersta natur. Det är en grotta där man finner frälsning. Att de flesta kallar det 'Phuktal', som det också står i böckerna, är ett missförstånd och helt fel. Tibetanen som påstod detta och kände hela Ladakhs historia och till och med vem som grundat det, ett omöjligt tibetanskt namn, hävdade att klostret var mer än tusen år gammalt.

Jag kom iväg efter klockan 8, då jag ville uppleva klostret i morgonsol. Det var mycket lyckligt att jag valde den enklare vägen därifrån i stället för gårdagens 'farliga' väg, ty den var mycket vacker och helt annorlunda och bjöd på fler oemotståndliga fotomotiv än gårdagen.

I den första tehyddan vid Kalbok kom jag i glatt samspråk med tre australiensare från Melbourne, vilket ledde till att tepausen drog ut i det oändliga, men det var det värt.

Vädret var fortfarande mirakulöst nådigt, och solen gassade, vilket mina överarmar och underarmar tog stryk av.

Den andra tehyddan var tom när jag kom dit, men medan jag satt där och intog en lunch i form av nudelsoppa och många erforderliga koppar te kom det fler och fler inhemska gäster och tog plats i hyddan. Det var nästan så att Dickens-scenen från vägen upp upprepade sig.

Värden var älskvärdheten själv. På väggen hade han satt upp Dalai Lamas hela program för sin vistelse i Zanskar, ankomst med helikopter till Lingshed, vidare transport till Helipad, vidare helikopterfärd till Padum för tre dagars föreläsningar med besök i Paddar, och återfärd med helikopter till Leh för fortsatt undervisning i Choglamsar utanför Leh. Jag kunde varken hitta Helipad eller Paddar på kartan. Han hade också på väggen satt upp noggranna miljövårdsföreskrifter på tibetanska och engelska. (*Helipad*, lärde jag mig senare, är helt enkelt landningsplatsen för en helikopter. De finns överallt.)

Den tredje tehyddan vid Ichar där vägen tar slut och börjar hade dock liksom på vägen upp det bästa teet. Jag tog tre koppar och behöll länge den läckra eftersmaken i munnen. I denna tehydda fanns det mycket folk, både fransmän och tjecker och lokala förmågor, som alla väntade på biltransport. Jag var tydligen den enda som behagade vandra vidare till fots. Här gick gränsen mellan bekvämlighets- och natursamhället.

Liksom vägen upp tog också vägen ner 9 timmar, och med ryggsäck var det rena tortyren, men ändå var det värt det. Jag kom fram till Mune-klostret just som solen började försvinna bakom bergen, och min vän lama Dorje tog översvallande vänligt emot mig igen med en omedelbar kopp te.

Det är alltså fullt möjligt att vandra mellan Mune och Phuktar på en dag, även om det är nog så arbetsamt. Sträckan är mer än 40 kilometer, kanske 50, och räkna därtill alla branta uppförs- och nedförsbackar, alla kringelikrokar, den ständiga uppförsbacken, den förtärande solen, den hårda vinden och en ständigt plågsam ryggsäck. Det är mycket lämpligt att dela upp sträckan i fyra etapper med var och en av de tre tehyddorna som mycket tillfredsställande rekreationer.

Som resällskap i min munkcell min andra natt i Mune fick jag tre små munkpojkar mellan 5 och 13 år. De var mycket ivriga och hade varit hur trevligt sällskap som helst hela natten, om inte en av dem, den mellersta stackaren, hade snarkat. De enda oangenäma efterverkningarna av de två 9-timmars dagsmarscherna höll mig också vaken: mina armar var svårt förbrända av solen, trots rigoröst nyttjande av solkräm.

Lama Dorje inbjöd mig att närvara vid morgonpuijan klockan 7, men jag föredrog att vandra iväg. Ju tidigare jag kom fram till Padum, desto bättre, ty desto säkrare kunde jag ordna med rum och fordon mot Leh.

Det var mulet denna morgon, så att nedmarschen på tre timmar från Mune till Padum blev ganska behaglig. Först när jag började närma mig Padum började solen gassa ordentligt.

En incident på vägen ner: jag blev våldsamt nödig och hade till slut inget annat val än att slå en stråle där jag var mitt på vägen utan möjlighet till någon diskretion. Strålen blev rejäl och varade länge. Medan fontänen sprutade ser jag till min förskräckelse det indiska vägarbetslaget på många dussin man komma uppmarscherande längs vägen. Jag hade inte sett dem innan, och jag kunde inte avbryta min strålände process. De måste alla ha sett mig och kanske fallit i undran över att jag kunde stråla så länge och så kraftigt. Som sagt var, jag hade faktiskt varit tvingad av nöden. Efter gårdagens långa heta marsch hade jag varit mycket törstig, och lama Dorje hade bjudit på obegränsade mängder te, varmt vatten och soppa, plus att jag haft min egen vattenflaska. Omsättningen hade varit betydande.

När jag kom fram till Padum infann sig problemen. Man var nedstörtad från bergen och ställdes inför mycket konkreta problem. Min ena sandal var helt utsliten och hängde på en skör tråd. Mina reservsandaler var helt oingångna och kändes som tvångströjor och skruvstäd för fötternas, men jag ville gärna hinna med någon utflykt även denna dag med Stongday i sikte, som jag ju misslyckats med att nå förra året. Att gå dit med antingen nya otympliga sandaler eller en gammal som kunde brista när som helst var otänkbart.

Det stod några bussar längs vägen, men ingen skulle till Leh. Även med rummet blev det problem, ty det var inte utrymt ännu. Jag måste vänta en obestämd tid. Innan jag hade ett rum kunde jag inte göra något.

En glad överraskning var att mina indiska journalistvänner var kvar. De berättade att det skulle gå en buss till Leh i morgon bitti klockan 3, den skulle infinna sig till kvällen, då man kunde köpa biljett, och de skulle med den till Lamayuru. Alltså kunde vi få sällskap igen hela vägen till Lamayuru, som också var min nästa anhalt. De var mycket nyfikna över min *trek* till Phuktar, och jag rekommenderade dem att göra en dagsutflykt till vägens slut vid Ichar, där den sista och bästa tehyddan låg, och de nappade på förslaget och for iväg.

Jag fick omsider mitt rum, och jag fann en skomakare åt min sandal. Då var klockan redan ett. Att bege sig till Stongday var ogörligt, men jag kunde besöka Karsha igen. Dit skulle kanske mina hemska reservsandaler bära mig, medan jag väntade på invalidens restaurering, då det inte var så långt.

Jag mindes tjecken förra året som sagt att Phuktar ingenting var mot Karsha. Visserligen kände jag Karsha väl sedan gammalt, Zanskar's största kloster, som jag besökt varje år, men nu kunde jag göra en egen jämförelse mellan Karsha och Phuktar. Så jag traskade iväg på gensträviga sandaler medan min gamla trotjänare låg på operationsbordet.

(I nästa nummer: *Stongdaysuccén.*)

Nya lektioner i Zanskar, del 19: Vägen ner.

Naturligtvis var min sista dag i Leh melankolisk. Vädret var hotfullt och oroande som vanligt med mycket mörka snömoln hängande över Zanskarbergen medan det var molnfritt i norr, och blåsten var hård på gränsen till ursinnig. Jag gjorde mitt avskedsbesök hos överste Wangdus högst upp i dalen, men han hade inte tid för mig då han måste leda arbetet på sin moders stupa. På kvällen sökte jag efter en tibetansk restaurang, jag hade ju gått in för att hålla mig till en tibetansk diet för att bibehålla stabiliteten i metabolismen – endast tibetansk mat smakade, och slogs av det märkliga faktum att alla tibetanska restauranger och affärer var stängda hela denna dag – den 30 augusti 2008. Ingen kunde ge någon förklaring. Därmed fick jag låta mig nöjas med en vanlig *thukpah* på en vanlig restaurang – det var det närmaste jag kunde komma en tibetansk avskedsmiddag. Någon menade att det var tibetanska bråk på gång igen med Kina, nya upplopp hade ägt rum i Turkestan med flera döda, och Dalai Lama hade inställt sin turné i Sydamerika på grund av trötthet. Att hela Leh hade haft stängt på onsdagen (27.8) hade berott på en religiös tilldragelse. Detta var något helt annat.

Det regnade under natten, vilket var oroväckande, men när jag traskade iväg mot bussen efter 4 på morgonen var det uppehåll. Det var sagt att man skulle vara vid bussen 4.30, och flera var det, men bussen visade sig då redan vara överfull av sovande människor, som låg huller om buller om varandra på bänkarna och golvet och sov inbäddade i sina sjalar och filtar. När då passagerarna propsade på att få inta sina platser utbröt naturligtvis ett fullständigt kaos i form av en storm av gräl och tjut och protester så att bussen hotade sprängas. Mänskorna som sovit i bussen visade sig vara passagerare utan biljetter.

Jag hade inte fått en bättre plats än 39 nästlängst bak, men jag hade fått mitt fönster på höger sida, vilket var huvudsaken, så att jag kunde fotografera. Omkring mig och på alla platser bakom mig satt en stor familj om minst tjugo personer med mest fruntimmer och småbarn. Det var rena barnträdgården. Jag kunde inte se fler än två fäder, medan kvinnorna var i överväldigande majoritet. En mycket ung liten pappa satt bredvid mig med en treårig son och kanske fjortonårig dotter. Hon blev problemet.

Från början insisterade de på att hon skulle få sitta vid fönstret, men jag vägrade. Jag hade min sittplatsbiljett, de var utan, och jag ville fotografera. Problemet var att hon var bussjuk. Hon fick sitta närmast mig, och varje gång hon fick ett anfall måste jag hiva ut henne halvvägs genom fönstret för att låta henne ulka och dregla och ropa på Ulrik och ha sig med de oaptitligaste tänkbara läten, och detta pågick hela resan, så att ett antal bildmöjligheter gick förlorade för mig – man kan inte fotografera med en spyende tonåring i knät. Helst hade jag velat hiva ut henne hela vägen genom fönstret en gång för alla, men de möjliga konsekvenserna avhöll mig.

Hela familjen var från Delhi. Det var Delhibussen som skulle hela vägen till Delhi från Leh, och man frågade sig vad sådana slättmänniskor och typiska enkla hinduer gjorde uppe i Ladakh. De förstod att jag måste få hålla min plats för att få fotografera, men flickan var den enda bussjuka i hela bussen, och naturligtvis måste just jag, som behövde mitt fönster för fotografering, få henne på min lott. Jag var för övrigt den enda utlänningen på bussen.

Det snöade omkring det första passet (Tanglang La, 17582 fot), vädret var mulet och kallt, men snöfallet var försiktigt. På vägen ner från passet fick jag syn på en sällsam gäst som stod och vaktade bara ett tjugotal meter ovanför vägen. Det var en livslevande underbart vacker varg i nästan kamouflagefärg mot klipporna och omgivningen i brunrödvit päls. Den undrade säkert vad det var för en galen cirkus som åkte utför.

Bilvrak prydde vägen i vanlig ordning, mest truckar och militärfordon men även pajade bilar och till och med en kapsejsad ångvält. Att få den att gå igen och på fötter såg ut som den yttersta omöjligheten.

Längre ner såg vi också en flock antiloper, tyvärr på så långt håll att det var omöjligt att avgöra arten, och mellan Pang och Sarchu även en betande flock vildåsnor. Fastän vädret var tämligen misslyckat var öknen oerhört vacker just för att det hade snöat. Bergen mot Tibet var helt snötäckta av färsk gnistrande snö, som mot bakgrunden av den färgstarka öknen i alla regnbågens färger som blått och rött och grönt och gult och grått i mjuka, svaga och ljusa nyanser erbjöd ett överväldigande slags landskap av skönhet i bara klippor och berg. Tyvärr var det omöjligt att fånga i flykten i kameran.

Vid Sarchu fylldes bussen till bristningsgränsen av en ny omgång passagerare, så att vi blev minst 70 – alla de nya fick stå. Trots snö och överbefolkning nådde dock bussen fram till Keylong till 7 innan det var mörkt. 14 timmar är det optimala för denna bussresa på 375 kilometer och över tre-fyra pass på över 5000 meter längs vägar som förbättrats avsevärt under åren men fortfarande är milt sagt skakiga. Dock slipper man numera de oändliga långtradarköerna vid passen.

Bara två västerlänningar syntes till på hela vägen. Den ena var en ung dam i sällskap med en lokal guide som hon talade lokalspråket med. Hon måste ha vistats länge i Indien. Hon steg på i Leh men steg av igen förrän jag hunnit prata med henne. Hon skulle upp till Tso Moriri med sin guide långt från Pang.

Den andra steg på i Keylong, och vi hann växla några ord, men han steg av i Gramphu för att bege sig till Spiti.

I Keylong sov jag hos de tibetanska bröderna för 40 rupier och hade en ordentlig tibetansk middag med massor av te för 45. Detta var min billigaste dag hittills: 140 rupier eller lite drygt 20 kronor.

(I nästa nummer: *Måndag morgon vid Rohtang.*)

Den lugna stormresan, del 17: Tåget som kom bort.

När jag kom ner till new Jaipalguri för att ta tåget fanns det inget tåg. Det var försvunnet. Senast någon hört något om det hade det varit tolv timmar försenat, och det var länge sedan.

Det hade varit strul med min tågbiljett från början, som om Darjeeling också genom denna ödesnyck inte velat släppa mig ifrån sig. När jag köpt biljetten för fyra dagar sedan hade expediten först gett mig en biljett till Calcutta. Lyckligtvis upptäcktes misstaget genast, så jag fick en annan biljett, men det var inte till det tåg jag velat och brukat ha, Rajdhaniexpressen, ett pålitligt standardtåg som nådde Delhi på 22-25 timmar (1500 kilometer). I stället fick jag ett tåg som hette Mahanandaexpressen, som ingav mig dåliga aningar. Dess restid till Delhi var 31 timmar, enligt biljetten. Skulle det bli 1-2 timmar försenat skulle jag missa nattbussen från Delhi till Dharamsala. Nu var det 12 timmar försenat.

Jag blev naturligtvis angelägen att byta tåg. Stinsen sa: ”Kom tillbaka senare.” Jag kom tillbaka senare. Negativt besked. Rajdhaniexpressen var hopplöst full. Jag frågade om alternativa tåg. Nordostexpressen skulle gå klockan 5. Det var ett tåg jag bara hade goda erfarenheter av, det första tåg jag kommit till Darjeeling med 1992 och som jag nästan varje gång kommit till Darjeeling med på nytt. Men även det var fullbokat. De skulle se vad de kunde göra och bad mig komma tillbaka senare.

När jag kom tillbaka klockan 3 (fyra timmar efter mitt egentliga tågs egentliga avgångstid) fick jag negativt besked: Även Nordostexpressen var fullbokat, inga vakanser. Det gick bara inte att acceptera. Jag kunde inte förlora ett dygn på att invänta ett förlorat tåg. Den hyggliga biljettmästaren gav mig då en chans: ”Försök komma med på tåget i alla fall, och tala med konduktören.” Det var ett halmstrå i en strid ström.

Även Nordostexpressen var en och en halv timme försenad. När den kom skulle som vanligt allt löst folk packa sig in där på en gång. I mängden dök plötsligt Samuel och Fanny upp, mina

vänner från uppfärden till Darjeeling, som accepterat mitt hotell. Även de hade biljetter till Mahanandaexpressen, vilket olyckståg de visste att berätta att nu var 15 timmar försenat. Det innebar, att för varannan timme hade det försenats en timme. Det var Akilles och sköldpaddan fast tvärtom. Jag berättade för dem att jag måste ta chansen att komma med Nordostexpressen då jag inte kunde missa mina anslutningar i Delhi för mina sista dagar i Indien. Fanny ville inte ta risken att bli stående i tåget hela natten, så de stannade kvar för att invänta Mahanandaexpressen under tilltagande försening hela natten. Det är så det fungerar: är förseningen ett faktum kan den bara fortsätta växa, som en skenande cancersjukdom.

Jag kom med tåget och fick en provisorisk sittplats men inte mer. Konduktören betraktade min biljett under dödstystnad. Han gav den tillbaka under samma dödstystnad, vilket betydde, att han inte kunde ge mig en nattkoj fastän jag betalat för en sådan. Jag fick klara mig själv. Min biljett betydde bara, att han inte kunde slänga mig av tåget.

Det blev till att sitta hårt och obekvämt hela natten, men folk var hyggliga och lät mig vara. Dagen efter lät mig en ung man vila mig i sin kojplats, då han hade vänner i vagnen bredvid. Han var mycket kultiverad, skrev dikter, var gift, högst 30 år, och vi talade ingående om allt möjligt, framför allt de kulturella skillnaderna mellan Indien och Väst. I Indien är kärnfamiljen fortfarande en stabil grund för hela samhället. I Väst är den det inte, då mer än hälften av alla äktenskap spricker och merparten av alla barn blir utan antingen mor eller far, vilket inte är bra. Ett alternativ är kollektiven, som, om de fungerar och håller, är värda all uppmuntran, medan dock många av dem tyvärr faller som experiment.

I Allahabad kom det på en familj, far, mor och dotter, där flickorna var mer än gråtfärdiga. De grät hela vägen. Även de hade råkat ut för Mahanandaexpressen, som nu var 19 timmar försenad. De hade tydligen fått biljett till det tåget, väntat i sju timmar, missat alla anslutningar och, liksom jag, desperat tagit närmaste alternativa tåg. Modern grät oavbrutet. Dottern hade full förståelse för min situation. De steg av vid Lucknow.

Tåget nådde Delhi strax efter halv 10, endast två timmar försenat. Mitt tåg skulle ha nått Delhi fyra timmar tidigare. Nu hade det kommit bort någonstans på vägen, hopplöst upplöst i en ständigt tilltagande försening, som ett spöktåg, som en indisk ”flygande holländare”. Det hördes ingenting mer om detta tåg, förmodligen fullproppat med desperata människor i upplösningstillstånd, fast i ett tåg som aldrig kom fram, av vilka två var mina vänner Samuel och Fanny. I bästa fall skulle de komma fram klockan 13 nästa dag, om förseningen inte blev värre, vilket den förmodligen dock blev.

Jag tog tunnelbanan upp till Kashmir Gate och fick genast en buss till Pathankot. Halv 9 på morgonen gick bussen till Dharamsala därifrån, som förde oss ända upp till McLeod Ganj. Vädret var varmt och strålande. Klockan var halv 2. Resan från Darjeeling hade tagit 55 timmar inklusive två hårda uppesittarnätter. Den gamla slutsummeringen av en tysks resor i Indien bekräftades ännu en gång: *”Travelling in India is hard work.”* (”Att resa i Indien är ett tungt arbete.”)

Och så till något helt annat:

Öppet brev till en kollega

(med anledning av att hon övergivits av vänner på Facebook efter ett religiöst ställningstagande)

”Bara några ord av respekt för ditt val av religion, som så vitt jag förstår det rätt är mest av allt ett filosofiskt val i extremt konsekvent enlighet med din panteism. Jag är född katolik och ämnar aldrig lämna den kyrkan, i enlighet med Dalai Lamas uppmaning att aldrig lämna den religion som man fötts med, då det var någon mening med detta, fastän jag aldrig kan omfatta den kristna trosbekännelsen, jag står i mera konkret kontakt med buddhismen, och enligt ’Ansiktetsboken’s frågeformulär är jag hinduist; men

så vitt jag vet hade du aldrig någon religion och har nu gjort ditt eget val. Det är så det skall vara.

Ävenledes föredrar jag den ortodoxa gudstjänsten mot den katolska mest på grund av den ortodoxa körtraditionen, och jag tror att musiken i själva verket är min sanna religion.”

Svar:

”Du har rätt, men mitt val påverkades också av vissa kulturella och historiska influenser, främst av kelticismen och hellenismen. Pan var den ursprungliga guden med gethuvud, horn och klövar, det svenska namnet på djävulen, Fan, är samma namn, som du väl vet, och de antika Pantheontemplen (tillägnade alla gudar) stod under särskilt beskydd av Pan. Kristendomen gjorde om honom till ett fult och elakt missfoster, vilket han minsann inte förtjänade! – Kelticismen idkade en kult av människooffer, vilket man finner spår av i den moderna satanismen. Detta är den svåra biten av satanismen idag samman med dess politiska tendenser till högerextremism, vilket är absurt, då även Karl Marx var satanist...”

(Denna debatt gick sedan vidare och lär fortsätta länge. Hennes intressanta religiösa val är alltså satanismen som den enda levande formen av panteism i västerlandet idag. Hinduismen är panteistisk liksom även buddhismen i viss mån, men i Europa har bara den grekiska och nordiska mytologin samt druidernas kelticism varit det.)

Då sommarsäsongen kommer att splittras av en körresa till Cambridge mot slutet av juli blir det bara ett sommarnummer i år. Nästa nummer kan alltså inte väntas förrän i september, men våra läsare rekommenderas att följa våra resor och intryck från Cambridge och Ladakh (i augusti) genom *facebook*, där vi kommer att fortsätta hålla oss regelbundet underrättade så gott det går.

Allt gott för resten av sommaren,

önskar

Fritänkaren

Göteborg 9.7.2010

www.fritenkaren.se